

בליל התקדש חג, הזמן מיועד ומסוגל לספוג את יסודות האמונה למשך כל השנה כולה!!!

כשמחוררים חור בכותל להיכן נעלם העפר או העץ שהיו עד עתה בכותל במקום החור. נהנה הבעה"ב, ואמר לו, טוב עשית עמדי, כי על ידי שמחשב הינך בחקירות אינך נרדם. חזר בעה"ב לישן על מיטתו, אך מיד אחר שעה שב לצאת אל השומר לדעת את שלום סוסו, ומה יעשה בו, גם בזה הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא ומחשב חקירה, כשאדם אוכל עוגה שהיה בו חור להיכן נעלם החור שהיה בו מעקירה.

שוב יצא אליו בעל הסוס אחר שעה, ובזאת הפעם אמר לו השומר כי יושב הוא וחוקר היאך יכול להיות כדבר הזה, שאיש אחד השקיע כל כך הרבה ממון ודמים בסוס, ובנה חומה בצורה סביבותיו, ואף שכן שומר לשומר עליו, ולא די בכל זה אלא אף הבעלים עצמו לא ישן כשינת הסוס, ובכל שעה בדק את המצב, והסוס איננו כי נגנב בידי בני עוולה, ואיך יתכן כדבר הזה.

ועומק הרעיון במילתא דא היא, שלפעמים יתכן שיהיה האדם עסוק בעניינים שונים, ואף יהיה ניעור כל הלילה, ובכל זאת ישכח את העיקר, ויהיה עסוק רק סביבות הענין ולא בעיקר עצמו.

« סגולת ליל התקדש חג בענין האמונה »

רבינו מנוח (פ"ז הל' חו"מ ה-ו) מבאר את המימרא דרבנן גמליאל, של 'כל שלא אמר שלשה דברים אלו לא יצא חובתו', שהכוונה היא, שצריך לאמרן ולפרש טעמן, "כי לכל המצוות יש טעם, וידעת טעם המצוות עיקר גדול אחר עשייתן וכו', כל שכן דרישת טעם מצוות בפסח, לפי שבהזכרה יתעורר האדם להאמין בה' אמונה תמה ושלמה, כי בגאולה ההיא נגלה לכל ישראל וגלוי לכל העמים כי לו לבדו הממשלה בשמים ובארץ."

"זוה" שהתקינו לומר אחר כך 'בכל דור ודור חייב אדם להראות וכו', ובזכירה הזאת תהיה יראה ה' על פניו, שמיד בראותו השגחת השם שהיתה בישראל ולא יסור לבו ממנו ית' לעולם, ואם יצר לו זמנו מאד יבטח בה' מקוה ישראל מושיעו בעת צרה, וכמו צרת גלות מצרים היתה סיבה להיטיב להם באחריתם, כן כל צרות הגלות הזה הם סיבה לישראל להושיעם תשועת עולמים", עכ"ל.

ודבריו הק' הם מועט המחזיק את המרובה, בהם נכלל כל עיצומו של חג הפסח חג האמונה, וביותר כל תוקפו של ליל התקדש חג, ליל גילוי שכינה, בו מתגלה ביותר אור האמונה הטהורה, ולילה כיום יאיר וכבוד ה' עלינו זורח, להאיר כל מחשכים שבלב, והזמן גרמא ומסוגל ביותר להשריש בליבו אמונה תמה ושלמה, וממנו תוצאות חיים לכל השנה כולה, וזו היא עבודת הלילה וכל חג הפסח להספיג בנשמתו ונפשו ובכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו את קנייני האמונה לטוב לו כל הימים.

וביותר הדברים אמורים שזה הלילה שמצות היום של והגדת לבנך, סיפר יציאת מצרים לבניו, להחדיר במוחם ולהלהיב בליבם רגשי אש אמונת איתן בבורא כל עולמים, וכבר אמר הרה"ק האוהב ישראל זי"ע (לפסח ד"ה יכול מראש חודש) שאף שבכל השנה מצווים אנו לזכור יציאת מצרים, ואם ישאל הבן את האב עליו לספר לו סיפור יציאת מצרים ושאר עיקרי האמונה, מכל מקום פעמים שלא יתיישבו הדיבורים בלב

« למי דומה אדם שאינו מתבונן בטעם עשיית המצוות...! »

איתא **במשנה** (פסחים קטז). "רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור, פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר (שמות יב, כז) וְאֶמְרָתָם זָבַח פֶּסַח הוּא לָהּ אֲשֶׁר פֶּסַח וְגו', מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים שנאמר (שם ט) וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרָיִם וְגו', מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר (שם א יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם."

וכבר כתב רבינו המאירי בבית הבחירה (הקדמה על הש"ס ד"ה כל זה הערה) המפרש את הכתוב (תהילים קיט, קכו) עֵת לַעֲשׂוֹת לָהּ, שהמקיים מצוות רק בגלל שעתה העת והזמן לקיום המצוה, ואינו מתבונן ומכוון בטעם המצוה, הרי זה בכלל הפרו תורתך ח"ו, כי לא באלה חפץ ה', רק עבדך אני הבינני, לדעת ולהבין עומק הטעמים של המצוה ולקיימן בדעת ובכוונה שלימה. כי אם יאכל מצה בפסח, וישב בסוכה בחג, הרי הוא כדמיון חמור הנושא אלומותיו בעת הקציר, וענבים בשעת הבציר, ומשא החיטים בעת הטחינה, ואינו נשאר אצלו מאומה מכל המשא הכבד הזה.

ואל יטעה אדם לחשוב, כי בודאי אין הכוונה אליו, שהרי איש פשוט הוא ואינו מבין בסודות ובכוונות המצוה, זה אינו, כי על כל אחד לכוון לפי דעתו והשגתו, וכלשון המאירי שם "וכן הענין לבני ההמון, אשר לא ישיגו אל זאת המעלה להתבונן בענין המצוה, ובמה שראוי להימשך ממנה, שהם עם מיעוט שכלם, ראוי להם להתעורר בעשותם המצוה להיות כוונתן בה דרך כלל קיום גזירה מוטלת עליו מאת ה', ועשית הדבר לכבודו יתברך, ולכוונת עשיית המצוה."

ואכן לפעמים יכול האדם לנקות את כל ביתו בחורין ובסדקין מכל חמירה וחמיעא, ואף לערוך את הסדר בהתלהבות ובדביקות, ועם כל זאת עדיין לא הגיע למטרת המצווה ורצון הבורא, ואף לא יצא ממצרים שלו, ומסוכן הוא להישאר הוא ובניו משועבדים לפרעה במצרים, כי כולו עסוק ח"ו רק בטפל ולא בעיקר.

כמשל הידוע שהיה אומר החידושי הרי"ם זי"ע משמיה דהרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם ליקוטים 'מלחמת היצר'), למה הדבר דומה, לעשיר גדול שקנה לעצמו סוס אדיר וחזק מאין כמותו, ושילם עליו סכום כסף גדול טבין ותקילין. ובכדי לשמרו מן הגנבים, בנה גדר גבוה וחזק סביב מקום מדור הסוס, ועדיין חשש שמא ימצאו הגנבים איזה פירצה ויגנבו את הסוס היקר, על כן העמיד עליו שומר, והתנה עם השומר בתנאי קודם למעשה, שבשום אופן לא יתן תנומה לעפעפיו במשך כל הלילה, אלא ישמור על הסוס בכל כוחו, וגם ציווהו לעיין במחשבות עמוקות וממילא לא ירדם על משמרתו.

השומר קיבל על עצמו את השמירה, אך עדיין לא מצא הבעה"ב מנוח לנפשו ותדד שנתו מעיניו, ובכל שעה ושעה התעורר בבהלה ויצא מביתו אל החצר בכדי לבדוק אם השומר עומד על משמרתו, וישאל את השומר במה הנך מהרהר, השיב הלה שכעת משוטטות רעיוניו בחקירה

הבן, כי לפעמים אינו מוכשר לקבלם, אבל, בליל הפסח מתעורר בלבם אור גדול המסייע להם לקלוט את האמונה ביתד בל תמוט, יש אז כח ביד האב לנטוע את האמונה בלב בניו, ועל האב לדבר אל בנו כפי כוחו והבנתו, וכלשון המשנה (פסחים י, ד) ואם אין דעת בבן אביו מלמדו, כי בעת כזאת יחרטו הדברים על לוח לבו ויעשו עליו רושם דקדושה לכל ימי חייו.

הרה"ק הנתיבות שלום זי"ע (ח"ב עמ' רפ"ד) מבאר בלשון הכתוב (תהילים צב, ג) להגיד בבקר חסדך וְאֶמְנוֹתְךָ בְּלִילוֹת, שלכאורה קשה, מדוע נקט ברישא 'בוקר' בלשון יחיד, ומסיים 'לילות' לשון רבים, ולא אמונתך בלילה. אלא רמז יש כאן על ב' לילות בשנה, ליל הסדר וליל שביעי של פסח, שעיקר גילוי השכינה בהם היה בלילה, בליל שימורים וְעֵבֶרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, ובשביעי של פסח בקריעת ים סוף, ועל כן נאמר ואמונתך בלילות, כי ב' לילות הם בבחי' ראש השנה לאמונה, ועל ידי שיתחזק בלילות אלו באמונתך יזכה להגיד בבוקר חסדך בכל השנה כולה.

מעשה נורא ציוה החיד"א זצ"ל לספר כל שנה ושנה בליל הסדר, פעם היתה אשה שנטפל אליה דיבוק, ובצר לה הלכה אל האר"י הקדוש זצ"ל שיסיר ממנה את הנשמה שנדבקה בה. שלח האר"י הק' את תלמידו המובהק הגה"ק רבי חיים וויטאל זצ"ל כדי שימצא תיקון לנשמת הדיבוק. ואכן מהרח"ו עשה מה שעשה, והלך לפגוש את ההיא איתתא, אך בבואו אליה החזירה מיד פניה לאחוריה, ונימוקה עמה שאין רשע יכול להסתכל בפני צדיק.

שאל רבי חיים וויטאל את הנשמה, איך הצליחה להיכנס אצל אשה זו. השיבה הנשמה, שפעם אחת נטלה האשה שני אבנים ושפשפה אותן זו בזו כדי להוציא מהם אש, ובתוך כדי מלאכתה נפלו האבנים, וזה הביא אותה לידי כעס, וזה גרם שתוכל לשלוט עליה.

תמה מהרח"ו, מדוע נענשה האשה בעונש כזה בשביל שנכשלה פעם אחת במדת הכעס, וכי זו עבירה וזו עונשה. השיבה הרוח, שבודאי לא זו היתה סיבת העונש, אלא שהשטן מקטר בשעת הכעס ולכן הצליחה אז להיטפל אליה. אך הטעם והסיבה שנענשה ביסורים אלו הוא בגלל שאין תוכה כברה, ובליל הסדר כאשר כולם סיפרו והאזינו לסיפור יציאת מצרים היתה היא מפקפקת באמונתה, ולכן נגזר עליה עונש זה.

מיד התחילה האשה לבכות ולהתוודות על הרהורי אפיקורסות שמנקרים במוחה...

המה"ר (בספרו גבורות ה' פרק סב) שכ' בזה"ל: "ואם תאמר למה אין מברכין על הגדה, שהרי מצוה לספר ביציאת מצרים והיה לנו לברך על המצוה זאת. ויראה, כיון דעיקר הדבר הוא מחשבת הלב, דצריך להבין מה שאמר, ואם לא כן לא הוי מידי, וכיון שהעיקר הוא בלב לא שייך ברכה אלא במצווה שעיקר שלה במעשה, ומברך אשר קדשנו כי המעשה הוא עיקר ולפיכך אין מברכין על הגדה", עכ"ל.

הרי דאזיל בזה המהר"ל עפ"י הא דאיתא בפוסקים (עי' ב"י ס' תלב) **גם** בדבריו מבואר ענין זה, דתכלית סיפור יציאת מצרים בליל פסח הוא לחזק את האמונה בהשגחת הקב"ה בכל השנה. אמנם הוסיף עוד, דמצות זכירה יציאת מצרים שבכל השנה היא המשך למצות הסיפור שבלייל פסח, שבלייל פסח בא הסיפור בהרחבה לעשות חקיקה ושורש בלבבו, ולהחזיק הכרה זו בכל השנה אנו מזכירים הענין בכל יום ברמז קל, לשמור על יסודות האמונה שזכינו שיהיו נחקקים בלבנו מתוך סיפור יציאת מצרים בליל פסח.

אמנם דבריו לכאורה צריכים תלמוד, מדוע נחשבת מצות סיפור יציאת מצרים מצוה שבלב, הרי קיומו הוא בדיבור, כדכתיב וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ (שמות יג, ח), וכמו שמתבטא **החתם סופר** (שו"ת ח"א סי' ט"ו): "מ"ע דליל פסח הוא מוהגדת לבנך, ובעי דוקא הגדה בפה וכו', ועכ"פ מחשבה וזכרון לא מהני", עכ"ל.

אולם כאשר נדייק בדברי **ספר החינוך** (מצוה כ"א) בביאור מצות סיפור יציאת מצרים, נראה שם עומק אחר במהות המצוה, וכמו שכ' בזה"ל: "וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים וכו', ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים בפיו כדי שיתעורר לבו בדבר, כי הדיבור יתעורר הלב", עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שעיקר קיום המצוה הוא התעוררות הלב ע"י הסיפור בפה, ולא גוף הדיבור, אלא שצריך לספר בדיבור כדי שעל ידו יתעורר לבו, כי בדיבור יתעורר הלב.

והנה, כל זה, היא העבודה הפנימית שלנו בליל הסדר. **בערוך השלחן** (או"ח סי' תע"ב ס"ק ט"ו) כ' בזה"ל: "יראה לי דאע"ג דבכל מקום אין הבנות בכלל חינוך, מ"מ בליל פסח צריך לחנכן ג"כ מפני שעיקר האמונה תלוי ביציאת מצרים", עכ"ל, הרי דמצוות ליל הסדר באו לחזק בנו עיקרי האמונה.

ובאמת כך מבואר כבר בדברי הראשונים. דהנה, **הרמב"ן** כתב עה"פ כי יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ לֵאמֹר מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם (דברים ו, כ), בזה"ל: "...וצוה בתשובת השאלה הזאת, שנגיד לשואל כל ענין יציאת מצרים. והכוונה בזה, הוא הטעם במה שאמר בעשרת הדברות אֲשֶׁר הוצאתיך מִצְרָיִם (שמות כ, ב), כי יתכוון שנודיע לבן השואל, כי ה' הוא הבורא והחפץ והיכול כאשר נתבאר לנו ביציאת מצרים. וזה טעם לְעִיְנֵינוּ (שם כב), כי אנחנו היודעים ועדים מן האותות והמופתים שראינו שם כי השם אלוקינו הוא האלקים בשמים ובארץ ואין עוד מלבדו, כי כל זה נודע ביציאת מצרים כאשר פירשתי בדבור הראשון", עכ"ל.

ומבואר בדבריו, דענינו של סיפור יציאת מצרים, להודיע לדורות הבאים את יסודות האמונה שזכינו לה ביציאת מצרים, שבזה יתקיימו יסודות האמונה של יציאת מצרים בכל הדורות, שהם יסוד התורה ושורש העבודה.

גם בפ' **העמק דבר** לנצי"ב (דברים טז, ג) מבאר בטוטו"ד הענין הזה במצוות סיפור יציאת מצרים, וכמו שכ' בזה"ל: "וטעם זה השינוי בתכלית הסיפור, תליא בהא דעיקר הסיפור בזה הלילה בא לחזק אמונה בהשגחה בכל השנה, מה שנוגע להליכות עולם בחיים, ומשום הכי מסיים המקרא לְמַעַן תִּזְכֹּר וגו' (דברים טז, ג), וכמו שהאב מספר לבנו מעשה שיש בו מוסר, והסיפור ארוך כדי שעה, ובכל יום מזכירו ברמז קל כל הסיפור, ובכל שנה חוזר ומספר מחדש כדי שיעשה שורש בלבבו, כך מצוה לעשות סיפור ארוך בזה הלילה ובכל יום סגי בזכירה לבד", עכ"ל.